

EEN KRACHTIG BEWIJS

Toen mij onlangs door een verdienstelijk man, bijzonder goed met onze fabrieknijverheid bekend, — en dien ten gevolge, mag ik zeggen, begaan met het lot der fabriekskinderen, — gevraagd werd waarom ik tegenwoordig over dit onderwerp niets meer schreef, gaf ik hem ten antwoord dat er nu een commissie van enquête ijverig werkzaam was en dat de uitkomsten van haar onderzoek door mij wilden afgewacht worden om te zien of deze het nemen van maatregelen zouden ten gevolge hebben. Deze reden kon hij billijken, maar desniettegenstaande gaf hij mij in bedenking met het leveren van bewijzen vóór wettelijke regeling voort te gaan, en daar nu juist een zeer krachtig bewijs door mij is gevonden, meen ik niet beter te kunnen doen dan de plaatsing daarvan hier te verzoeken. Uit de Engelsche Economist, om zijne beginselen van „freetrade” genoegzaam bekend, is het overgenomen en kan dienen als vervolg op het stuk dat zeker met belangstelling in de 1^e aflevering van het Bijblad van dit jaar gelezen is, tot titel hebbende: „*Arbeid van kinderen in fabrieken*”, uitkomst van het onderzoek nopens den toestand der arbeidende kinderen in de fabrieken van Engeland, welke nog niet onder het bereik der wet zijn gebragt.” Daarin was sprake van een onderzoek naar hun arbeiden in pottebakkerijen en fabrieken van aardewerk, in lucifersfabrieken enz. ingesteld, hierin van een wetsontwerp dat reeds daarover is ingediend. In de Economist van Junij en Julij werd daarvan met een woord melding gemaakt, maar het komt mij zoo belangrijk voor, dat ik den inhoud daarvan gaarne een plaatsje in de Hollandsche Economist zag aangewezen. Het heeft tot titel: Bescherming van gouvernementswege tegen het overmatig werken van kinderen, (*) en men zou er als motto een phrase kunnen boven plaatsen, onlangs door mij in de Praktische schets der operatien van de maatschappij van Internationaal Grond-crediet,” gelezen, (een brochure — dit zij in het voorbijgaan gezegd — die zoo gecol-

(*) Government protection for children from excessive labour.

porteed is dat ik haar, dezen zomer door het Westland rijdende, voor de voeten van een der personen in ons rijtuig zag nedervallen). In die brochure nu staat geschreven: „dat in zaken van staathuishoudkundigen aard het vertrouwen ontstaat uit feiten en voortvloeit uit de ondervinding door den gunstigen uitslag bekroond.”

Bijzonder van toepassing zijn die woorden op het volgende betoog 't welk de hierboven gemelde titel tot opschrift heeft, en aldus luidt: „Mr. Austin Bruce heeft een zeer belangrijk wetsontwerp gemaakt en ingediend met het doel om de wet die het arbeiden van kinderen in de fabrieken van de Lancashire en Yorkshire districten (*) regelt, uit te breiden tot pottebakkerijen, tot fabrieken waar lucifers, slaghoedjes, patroonen gemaakt worden, tot de bombazijnsnijders en tot andere takken van nijverheid. Dit wetsontwerp zal — wij vreezen het — door de beperkingen op het arbeiden van kinderen, even als trouwens alle nieuwe maatregelen, grooten tegenstand verwekken bij hen die hierdoor getroffen worden of meenen getroffen te worden. Men zal zeggen, even als zulks het geval was bij de Factories Act, dat het beginsel waarom de regering zich bemoeit met het onderwijs en het arbeiden van kinderen geheel onbestaanbaar is met „freetrade.” Men zal tegenwerpen dat het eene inmenging is in de regten der ouders, dat het een gevoeligen slag zal toebrengen aan den voorspoed van de fabrieken van aardewerk enz., maar niettegenstaande dit alles vertrouwen wij dat het wetsontwerp in het Parlement zal aangenomen worden en een nieuw bewijs aan de hand doen voor het beginsel dat wij door hulpelooze en onwetende kinderen te verdedigen tegen de gevolgen hunner eigen hulpeloosheid en onwetendheid, en tegen de onwetendheid zoo niet hulpeloosheid hunner ouders, ons in waarheid van een der meest natuurlijke

(*) De schrijver in *The Economist* drukt zich hier niet juist uit; de meeste fabrieken die door de *Factories Regulation Act* geregeld worden, zijn wel in Lancashire en Yorkshire gelegen, maar toch niet uitsluitend, want in de overige deelen van het vereenigd koninkrijk worden vele fabrieken gevonden die onder deze wet vallen. Men zie slechts in § 73 Interpretation clausse de definitie van fabriek. „And the word „factory” (notwithstanding any provision or exemption in the Factory Act) shall be taken to mean all buildings and premises situated within any part of the United Kingdom of Great Britain and Ireland wherein of within the close or curtilage of wheels steam, water, or any other mechanical power shall be used to move or work any machinery employed in preparing, manufacturing or finishing, or in any process mudent to the manufacture of cotton, wool, hair, silk, flax, hemp, jute or tow either separately or mixed together or mixed with any other material, or any fabric made thereof.”

The Factories Regulation Act 1844.

en normale functien der Regering kwijten. Want in plaats van zich te bemoeijen met het beginsel van vrijen handel, vermeerderen wij ruimschoots, als wij het beginsel regt toepassen, die individuele vrijheid voor de arbeidersklasse, waardoor zij een keuze kan doen, zonder welke vrijheid van handel naauwelijks meer beteekent dan vrije vergunning om blinde werktuigen te worden in de handen van anderen.

Niemand die bekend is met de werking van de wetten op de kinderen die in fabrieken arbeiden, twijfelt nu meer aan de wijsheid van die maatregelen. Zij bepalen dat kinderen beneden de acht jaren in het geheel niet in fabrieken zullen mogen werken, en op den leeftijd van acht tot dertien jaar niet langer dan $6\frac{1}{2}$ uur per dag of 10 uur om den anderen dag; dat een kind dat iederen dag werkt gedurende drie uren de school moet bezoeken, en gedurende vijf uren op de tusschenbeiden liggende dagen, zoo hij om den anderen dag werkt, en dat de fabrikanten het schoolgeld zullen betalen door van de wekelijksche verdiensten van de kinderen 2 pence per week af te houden, of anders 1 penny van iedere shilling, naar dat de fabriekinspecteur zal goedvinden te bepalen. Zoo luiden de voorzieningen van de „children Factory acts” en hetgeen nu wordt voorgesteld strekt om langzamerhand hetzelfde beginsel op den fabriekmatigen arbeid welken wij boven opgenoemd hebben toe te passen, van welke de pottbakkerijen in Staffordshire, welke gelooven wij omstreeks 11000 kinderen in het werk stellen, de voor- naamste zijn. In de districten waar het beproefd is geworden heeft het buitengemeen goed gewerkt vooral het „half-time system”, waarbij drie uren schoolbezoek met $6\frac{1}{2}$ uur werken op de fabriek verbonden is. Het schijnt vast te staan dat dit plan beter werkt dan dat van vijf uren schoolbezoek om den anderen dag, niet alleen omdat de kinderen dan meer geregeld onderwijs ontvangen, maar ook omdat zij dan vlugger bij hun werk zijn dan bij het onderwijs in de twee laatste uren als zij vijf uren per dag op school zijn. Inderdaad, het werkt zoo goed, dat in sommige plaatsen de kinderen voor hun werken op halve dagen even veel loon krijgen (3 shillings per week) als vroeger toen zij heele dagen werkten, en nu doen zij kennis en beschaving bovendien op. Het getuigenis van Mr. Walker van Bradford, die uitgebreide spinnerijen en fabrieken heeft, is, ofschoon in geen geval zoo buitengewoon (want bijna alle bewijzen met betrekking tot de werking der wet zijn overeenstemmend) toch van veel gewigt. „Het half time system” zegt hij, „heeft geen geldelijk verlies aan de fabrikanten berokkend, daar de verbeteringen in de

machineriën en het verbeterde karakter en gedrag der kinderen hen in staat gesteld hebben meer werk te doen afleggen dan vroeger, daar de oplettendheid der kinderen op hun werk veel aanhoudender en voorbeeldiger is op halve dagen dan zulks het geval kan zijn op heele dagen. Aan den anderen kant ontvingen de ouders in vele gevallen even veel loon voor het werken der kinderen gedurende den halven tijd als vroeger voor hun werken gedurende den vollen tijd. Nu hebben de kinderen van 12 jaar drie shillings per week, hetgeen ongeveer hetzelfde is als hetgeen zij vroeger verdienden bij den vollen werktijd, en ze zijn nu in staat een grooter aantal spullen bij te houden." En dit is, zoo als wij zeiden, geen afzonderlijk getuigenis, het is de algemeene openbare bekentenis van bijna alle fabrikanten van Lancashire en Yorkshire. Hier alzoo hebben wij geen verlies van arbeid voor den fabrikant, geen verlies in loonen voor de kinderen en tegelijkertijd een aanmerkelijke bezuiniging van levens- en geesteskracht, waardoor de gezondheid der kinderen beter wordt, waardoor zij bekwaam gemaakt worden om knappe in plaats van domme werklieden te worden, waardoor hunne verhouding tot hun meester beter wordt als zij opgroeijen. Er is ook grond om te bewijzen dat het getal „strikes" en onverstandige twisten tusschen fabrikanten en werklieden zeer zal verminderd worden door dit „half-time system" hetwelk het verstand van het kind opwekt en levendig houdt juist op een tijdstip dat het, indien verwaarloosd, geheel zou uitdooven. Wederom ontbreekt het niet aan gronden om te bewijzen dat hetzelfde systeem een ontzaggelijk voordeel zou zijn voor de pottebakkerijen en alle andere daarmede verbonden werkzaamheden. Wij twijfelen dan ook niet of de tijd zal leeren dat het in het algemeen op al het arbeiden van kinderen zal toegepast worden; de eenige moeilijkheid is dat het daar waar slechts weinige kinderen in eene inrigting werkzaam zijn noodig zal worden schooltijden te bedenken welke met de uren van een groot aantal verschillende bedrijven kunnen in verband gebragt worden. Hoe grooter de schaal op welke kinderarbeid noodig is, hoe gemakkelijker natuurlijk de voorzieningen van de wetten op het arbeiden van kinderen kunnen toegepast worden. In de pottebakkerijen is ons gezegd dat 77½ pCt. van de kinderen de school verlaten voor dat zij tien jaar oud zijn. Het is gelukkig dat de oorzaak welke de kinderen verleidt om zoo vroeg de school te verlaten, tevens het geneesmiddel aan de hand doet. Immers waar zoo vele kinderen in hetzelfde bedrijf werkzaam zijn is een school voor kinderen die

halve dagen werken, niet alleen een gemakkelijk geneesmiddel maar ook, zoo als wij in Lancashire en Yorkshire zien, een geneesmiddel dat niet strijdt met het doel der ouders om hunne kinderen vroeg aan het werken te hebben. Zij kunnen op die manier niet alleen een goede belooning maar bovendien verlichte verstandelijke vermogens t'huis brengen.

Wij gelooven dat er op het gebied der staathuishoudkunde geen grooter vergissing (blunder) is dan die welke het als strijdig met hare wetten zou willen doen voorkomen op deze manier zich met de eigenaardige werking van vraag en aanbod te bemoeijen. Het beginsel waarop de geheele wetenschap rust is dit dat daar, waar de mensch zijn eigen belang kent en vrij gelaten wordt naar goedvinden te handelen, hij daar mag veroudersteld worden het veel beter te bevorderen dan de Staat of eenige andere magt. Maar kinderen kennen hun eigen belang niet, en al ware het, dat zij het kenden, dan zijn zij toch niet vrij naar goedvinden te handelen. Bij een enge en bekrompen opvatting, zoo als die alleen zich voordoet bij onwetende en overwerkte arbeiders, is het belang van het kind en het belang van de ouders *niet* hetzelfde. De vader tracht zoo veel mogelijk winst te doen met den arbeid van het kind, en het belang van het kind brengt gehoorzaamheid aan zijne ouders mede. Van daar dat de voorwaarden tot toepassing van de wet van vrije aanbod en vraag hier niet bestaan. Hoe meer het kind behoefte heeft aan onderwijs, hoe minder het zich daarvan bewust is. Hoe meer het kind behoefte heeft aan bescherming tegen zijne ouders, hoe minder het in staat is die bescherming te vragen of te verkrijgen. Het is waar dat *als* de vraag naar voldoende onderwijs bestond er geen noodzaak zou bestaan tusschen beiden te komen, ja dat het dwaasheid zou zijn tusschen beiden te komen, en dat is al wat de staathuishoudkunde toelicht en als beginsel vast houdt. Waar gij de vraag hebt op te wekken in schepselen die zoo onbekend zijn met hun eigen welzijn en met dat hunner kinderen, dat het hen nooit heeft wakker gemaakt, daar die opwekking aan natuurlijke wetten over te laten zou gelijk staan met te verwachten dat de aarde zaad deed opkomen wat nooit gezaaid was. Een onvruchtbare grond, als die behandeld wordt volgens het „*laissez faire system*” moet onvruchtbaar blijven; en het zou even houdbaar zijn tegen het geheele regtswezen te besluiten op grond dat de vraag naar regt het aanbod daarvan zou daarstellen als, tegen verplicht onderwijs te zijn op grond dat het ingrijpt in het „*self-acting system*” der natuur. De

vraag naar verstandelijke en zedelijke ontwikkeling wordt helaas! het meest gevonden bij hen die de dwang der wet niet noodig hebben, en het minst bij hen die dien dwang wel noodig zouden hebben. Waar een klasse van menschen zulk een goede opvoeding heeft gekregen dat zij de groote waarde daarvan begrijpt, daar kan zij aan zich zelf overgelaten worden daarvoor te zorgen. Waar een klasse van menschen verstoken is gebleven van opvoeding, daar bestaat er hoe langer gij ze in dien toestand laat, te minder hoop dat zij ooit het gemis daarvan zullen gevoelen. Het was een der grootste vergissingen die de staathuishoudkundigen begaan hebben dat zij menschen tegen ware wetenschap innam door haar buiten hare natuurlijke grenzen te willen voortdrijven. Inderdaad, de beginselen van staathuishoudkunde kunnen moeilijk toegepast worden zoo lang de handelende partijen geen begrip hebben gekregen om zich zelve te besturen, en hebben dan alleen wezentlijke waarde wanneer zij door een ontwikkelde maatschappij op de vrije ontwikkeling van hare hoogste krachten en op de voldoening van hare edelste behoeften worden toegepast."

Van sommigen die dit artikel in het origineel gelezen hadden is het mij reeds bekend dat zij van tegenstanders eener wettelijke regeling, voorstanders geworden zijn. Om bij zulke bewijzen, die nog meer kracht zouden hebben als men de werking van die regeling op de plaats zelve had kunnen nagaan, zoo als het mij, ook eerst een tegenstander, te beurt viel, om bij zulke krachtige bewijzen nog tegen te staan moet men wel ziende blind zijn of althans niet willen overtuigd worden. Ik stel mij betere dingen voor. Ik geloof dat zelfs bij felle tegenstanders onder het lezen van zulke feiten en van een ondervinding door zulk een gunstigen uitslag bekroond, vertrouwen in wettelijke regeling moet zijn opgewekt. En dit zou mij verheugen, want van het „*voluntarys system*” — de ervaring heeft zulks in Engeland bewezen — is er op dit gebied niet veel te hopen, al hebben ook een paar fabrikanten in Twenthe, waar zij toch meest allen vóór wettelijke regeling zijn, een school aan hunne onderneming verbonden. Van Twenthe, waar men inziet dat om knappe arbeiders te hebben ze eerst wat moeten leeren, is onze verwachting.

Men zal het daar, geloof ik, niet bij laten als de commissie van enquête na ingesteld onderzoek eens tegen wettelijke regeling mogt rapporteren. Te veel jongelui van daar zijn naar Engeland geweest waar zij de goede werking van de „*factory regulation*” hebben waargenomen. En inderdaad al wie daar de bepalingen voor de kinderen

in fabrieken arbeidende nagaat, en van hare uitwerking wil hooren, die kan niet anders als hartelijk wenschen dat zulke gezegende maatregelen voor onze fabriekskinderen mogten genomen worden. Die „schikking tusschen de eischen van den arbeid en de eischen van de school, waardoor kinderen onder een zekeren leeftijd verplicht worden een gedeelte van hun tijd, als voorwaarde om te mogen werken, aan onderwijs te geven” is dan ook zoo doelmatig, dat ik ze voor ons land, al zal het ook veel moeite kosten, zou wenschen toegepast te zien. In Engeland heeft het ook moeite gekost, maar blijkens het bovenstaande is zij niet onbeloond gebleven.

Nog een bewijs ten slotte. Toen de reverend I. P. Norris op de Vergadering van de National Association for the promotion of social Science in 1862 te London gehouden zijn verhandeling over het halve-dag-stelsel, waaruit ik bovenstaande duidelijke definitie overnam, had voorgelezen, had er over dit onderwerp eene discussie plaats, waaraan Mr. Akroyd, van de ook bij ons beroemde firma in Halifax, deelnam en o. a. zeide: „Mij dacht dat geen stelsel van nationaal onderwijs zonder het halve-dag-stelsel volledig kon zijn. Hij zelf, groot fabriekeigenaar, had het met het beste gevolg in zijne fabrieken ingevoerd. De kinderschool werd bezocht door 235 kinderen, die der meisjes door 219 en der jongens door 307. Sommige der knapen liet hij bij een onderofficier exerceeren leeren, iets dat veel goed deed omdat de jongens daardoor de bevelen beter gehoorzaamden.

Ten slotte nog één woord, om niet verkeerd begrepen te worden. Hoe ook voor wettelijke regeling, ik beschouw haar niet als een wondermiddel waardoor de treurige toestand van onze fabriek-arbeidersbevolking eensklaps zou verbeterd worden, maar wensch met Lord Shaftesbury — nog Lord Ashley toen hij het zeide — haar ingevoerd te zien als „a prelude to other healing and beneficent measures.”

Leiden, Sept. 1864.

MR. SAMUEL LE POOLE.

OPGAVE der hoogste en laagste Coursen van de onderstaande Effecten aan de Beurs te Amsterdam (Zie voor een overzicht der maanden van het vorig jaar Economist 1863).

	Volle jaar. 1863.		Aug. 1864.		Sept. 1864.		Oct. 1864.		Nov. 1864.	
	Laagste cours.	Hoogste cours.	Laagste cours.	Hoogste cours.	Laagste cours.	Hoogste cours.	Laagste cours.	Hoogste cours.	Laagste cours.	Hoogste cours.
Nederl. Cert. W. Sch. 2½ pct.	61½	64½	61½	62½	60½	61½	58½	60½	59½	61½
dito dito 3 "	73½	77½	72¾	74½	72½	73½	70¾	72½	71½	72¾
dito dito 4 "	96	100	96¾	98½	95½	97½	93¾	96¾	94½	95½
Amort. Syndicaat 3½ "	91½	95½	90	90½	88½	89½	88½	89	88¾	89½
Aand. Ned. Bank	179	200¼	196	197	197	202	202	204	207	225
Aand. Ned. Hand. M.	136¾	149½	138¾	141½	135½	139½	133½	136½	134½	138¾
Aand. Holl. Spoorweg.	101	113	112¾	118	112	115½	109	111	110½	114
Obl. Holl. Spw. M. 4½ "	101	102¾	—	—	100	100½	—	—	97½	99
Obl. Rijn Spw. 4½ pct. oude	105½	109½	107	107	106¾	107	105	106	105	105
Idem 4½ " nieuwe	100	101½	100½	100½	—	—	—	—	97½	98
Rijn shares 16 £ gef.	202	217	229½	230	—	—	—	—	228	260
Idem (volgefourn.)	252½	267½	280	281	275	280	266	270	275	300
Frankr. Inschr. Grb. 3 "	65	70½	—	—	60¾	60¾	—	—	—	—
Engeland. Consols.	90½	94	—	—	—	—	—	—	—	—
Belg. Cert. Rotschild, 2½ "	54½	57½	54½	55	52¾	54½	52½	53	52½	53½
Rusl. Obl. Hope 1½ 9½ 5 "	99½	102½	94½	96½	93½	96½	92½	94¾	93½	94¾
dito 1½ 8½ 5 "	100	101½	98¾	99½	99½	100	97½	98¾	98½	98½
Obl. Süegl. 5e serie 5 "	76	86½	72½	74	70	73	68	70½	68¾	69½
dito 6e serie 5 "	84½	93	83	83½	81½	83½	80	82½	80½	82
dito te Londen 4½ "	85½	91½	83½	83½	82½	83½	81½	82½	81½	83½
dito 2e Leening	86¾	92½	82½	83½	81½	83	80	82½	81½	83½
Cert. Roebels . . 6 "	49½	55½	47½	48½	45	47½	44½	45½	44½	46
Obl. à £ 100 . . 3 "	53½	60½	53½	54	52	53½	50	52½	50½	51½
Aand. gr. Russ. spw. v. gef.	191	211	184¾	187	182½	185½	180½	183½	181½	184¾
Polen. Schatk. Oblig. 4 "	66	79¾	70½	72	69¾	71	67	70½	—	—
Loten fl 500	151	164	153¾	155½	154½	155½	153	155½	153½	155½
Pruiss. Aand. 1854 4½ "	208	231	—	—	—	—	—	—	—	—
Obl. 1859. 5 "	100	104½	102¾	103½	102¾	102½	101	102½	—	—
Oostenr. Obl. Metall. 5 "	54½	65½	58¾	59¾	55¾	58½	54½	56½	55½	57½
dito dito 2½ "	28	33¾	29½	30	28½	29½	27	28½	28½	29½
dito Nationale 5 "	59½	71	65½	66½	62½	65½	61½	63¾	62½	64
dito bet. Amst. 5 "	77	86½	79¾	81	78½	80½	78¾	81¾	79	80¾
Weener lot. fl. 250, 1839	340	427	400	403	397	400	375	388	385	385
dito fl. 250, 1854 4 "	225	259	233½	236	229	234½	218	230	225½	230
Aand. 1860 fl. 500 5 "	434	546	494¾	501	470	496	462	476	463	475
Oblig. Coll. & Co. 5 "	60½	65¾	58½	59½	58	58½	—	—	53½	55½
dito dito 4 "	49½	54	45	46	43½	43¾	42	42½	42	43
Bankactien. . . . 3 "	712	852	792	799	775	793	750	770	767	781
W. Loten fl 100 1858	130	146	131	134	128	132	121	126	122	126
Spanje. Oblig. . . . 2 "	45½	49	43¾	44½	42¾	44½	40½	43	40½	42
dito Binnenl. 3 "	49½	52	48½	49½	47½	48½	43	47½	42¾	45½
dito Amortisable	23½	37¾	—	—	81	81½	30¾	30¾	32	32½
Obl. Buitenl. sch. 3 "	52	55	49½	50¾	49	50	46	48½	46½	47½
Coupons bewijzen	9	15½	10	14	13½	14½	13½	13½	12¾	14½
Portug. Oblig. 1853	46	49½	46½	47½	45½	46½	44¾	45½	44½	46½
dito 1856 à 1860	45½	48¾	46½	47½	45½	46½	44¾	45½	44½	46½
Griekenland. 5 "	15	37¾	22	23½	21½	23½	19¾	21½	19½	21½
Z.-Amerika. Oblig. Mexico	29½	46½	27½	28½	26½	28½	24½	26½	25½	27½
Oblig. Venezuela 3 pct.	21¾	26½	21½	22¾	20½	21¾	17¾	20½	17	18½
dito dito 1½ "	11½	13½	10½	11½	10½	11½	9½	10½	9	9½
dito Grenada 4½ "	12	17½	11½	12½	11½	12	10½	11½	10½	12½
dito 2 "	26½	32½	—	—	—	—	25½	26½	24¾	27½
dito 1 "	5½	10½	6½	7½	6½	7½	6	6½	6½	7½
Brazil. Geldl. 1852 4½ "	85½	92½	83	84½	82½	83½	78	83	80	81½
Ecuador onbep. 1 "	12¾	17½	11½	12¾	10½	11½	11	11½	11½	12
N.-Amer. Obl. Louis. 5 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oblig. Illinois sp. 7 "	74¾	84½	49½	57½	44	48	47½	54¾	48¾	52
Cours v. h. Geld. Beleening	3	4½	4½	5	5	5½	5½	6½	6	7
Prolongatie	2½	5½	5	5½	5	6	5½	8	6½	8
Disconto	—	—	4½	4½	5	6	6	7	6½	7

ONGEBLEEKTE EN GEBLEEKTE GOEDEREN.

UITGEGONDEN DOOR,		Maddapolams.										Calicoets.										Shirtings.										Moltondekens.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4																																									9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4	6 1/4	7/4	8/4	4/4	9/8	5/4	6/4

UITVOER VAN INLANDSCHE LIJNWADEN NAAR NEDERLANDSCH-INDIE.

Overzicht van den uitvoer van eenige der voornaamste kaloeven fabriekalen, gedurende de elf eerste maanden, in de jaren 1855—1864.

4/4 Maddapollams.			5/4 Maddapollams.			6/4 Maddapollams.			6 1/4 Maddapoll.			7/4 Maddapollams.			8/4 Maddapollams.		
N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.
1855	"	"	100,800	128,125	234,025	184,900	238,450	443,350	"	"	"	17,650	38,050	55,700	1,450	2,950	4,400
1856	"	"	75,150	104,233	239,403	30,950	206,933	237,883	"	"	"	9,300	40,315	49,615	500	2,000	3,100
1857	"	"	25,800	50,210	76,010	3,100	123,400	126,500	"	"	"	8,000	30,238	38,238	750	900	1,350
1858	"	"	34,950	83,476	98,420	49,100	176,006	225,106	"	"	"	14,200	37,430	51,630	3,000	1,500	5,100
1859	2,000	2,450	51,600	82,460	134,262	143,100	249,305	392,465	3,450	3,450	3,450	20,300	51,027	71,327	1,450	1,950	3,400
1860	20,000	14,900	80,550	101,528	191,078	217,450	251,303	468,753	4,100	4,100	4,100	20,350	35,150	55,500	300	950	1,250
1861	1,500	9,470	8,350	22,500	33,350	9,900	65,271	144,530	900	900	900	5,950	34,970	40,920	200	1,350	1,550
1862	4,950	13,800	18,750	6,350	40,500	24,050	38,170	162,220	1,100	20,789	7,400	68,320	73,120	430	2,448	2,898	1,862
1863	700	4,049	4,749	1,000	11,007	12,007	"	26,072	"	120,553	120,553	3,700	13,777	17,477	"	37	37
1864	550	7,950	8,500	"	10,350	10,350	1,000	18,452	19,452	1,650	16,249	117,500	5,850	7,350	11,145	"	1864

4/4 Calicots.			5/4 Calicots.			6/4 Calicots.			6 1/4 Calicots.			7/4 Calicots.			8/4 Calicots.		
N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.
1855	"	"	64,050	62,460	126,510	30,100	139,900	170,000	"	"	"	1,000	13,952	16,952	"	"	1855
1856	"	"	47,250	85,154	132,404	29,800	150,325	180,325	"	"	"	250	14,820	15,070	"	"	1856
1857	"	"	23,050	10,340	42,090	53,150	89,543	142,695	"	"	"	500	8,325	8,825	"	"	1857
1858	"	"	17,100	32,320	49,420	60,066	140,900	219,010	"	"	"	5,500	10,376	10,876	"	"	1858
1859	"	"	33,200	52,705	85,905	80,600	153,115	235,715	"	"	"	3,450	18,430	23,950	"	"	1859
1860	306	940	37,056	68,230	125,830	158,285	242,135	"	100	100	100	3,450	16,950	20,400	50	50	1860
1861	"	"	5,000	47,050	105,300	125,350	68,950	294,900	353,750	750	750	6,030	21,000	27,050	400	300	1861
1862	50	2,490	2,530	300	2,700	2,700	10,950	80,540	100,400	26,450	185,035	212,085	50	50	300	360	1862
1863	"	"	1,650	20,305	21,355	"	79,575	79,575	"	131	131	4,100	14,450	18,550	300	50	1863
1864	"	"	3,800	2,300	13,050	4,000	113,015	117,015	"	50	50	"	6,800	6,800	"	"	1864

Drillings.			Molton Dekens.			Totaal maddapoll.			Totaal calicots.			Totaal maddapollams.			Totaal calicots.		
N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.
1855	11,380	8,303	19,683	2,815	44,100	46,921	310,900	427,575	738,375	93,150	218,312	313,462	405,950	645,987	1,081,887	436,330	980,835
1856	4,100	24,693	28,793	870	66,105	66,975	119,900	414,101	330,001	77,300	250,499	327,799	193,200	604,090	857,800	201,700	725,550
1857	29,380	33,044	82,104	610	87,370	88,180	37,055	204,457	242,107	77,300	117,210	194,510	114,950	321,067	436,017	152,310	306,931
1858	20,200	85,088	114,288	3,340	96,885	90,175	102,450	278,420	380,870	86,050	192,050	279,300	180,100	471,076	651,176	241,300	300,104
1859	29,680	55,358	85,038	4,370	87,174	91,744	219,050	405,054	625,004	110,300	226,670	345,970	339,250	631,427	970,974	415,330	735,945
1860	22,200	82,245	104,445	1,600	81,472	83,072	358,000	427,231	788,231	115,300	274,005	390,255	411,350	702,130	1,113,480	574,050	841,825
1861	42,840	175,105	218,035	2,170	122,193	124,363	33,250	382,714	415,904	123,400	477,880	341,280	150,500	800,314	977,194	261,040	1,056,235
1862	23,000	63,731	86,731	"	149,064	149,064	86,400	700,757	836,157	41,800	200,953	338,753	127,200	1,047,712	1,174,912	193,250	1,369,785
1863	12,400	33,898	46,298	"	9,250	9,250	2,300	170,195	181,405	11,400	115,178	115,178	2,300	264,373	276,673	27,930	361,428
1864	15,000	117,507	132,507	"	33,167	33,167	17,050	157,057	174,707	6,300	139,929	145,820	23,350	297,186	320,536	43,330	461,440

Shirtings.			Totaal maddapoll.			Totaal calicots.			Totaal maddapollams.			Totaal calicots.			Totaal maddapollams.		
N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.	N.H.M.	Part.H.	Totaal.
1855	39,500	36,585	76,085	3,500	36,097	40,467	4,460	36,097	40,467	4,460	36,097	40,467	4,460	36,097	40,467	4,460	36,097
1856	33,044	82,104	85,088	3,340	96,885	90,175	102,450	278,420	380,870	86,050	192,050	279,300	180,100	471,076	651,176	241,300	300,104
1857	29,680	55,358	85,038	4,370	87,174	91,744	219,050	405,054	625,004	110,300	226,670	345,970	339,250	631,427	970,974	415,330	735,945
1858	22,200	82,245	104,445	1,600	81,472	83,072	358,000	427,231	788,231	115,300	274,005	390,255	411,350	702,130	1,113,480	574,050	841,825
1859	42,840	175,105	218,035	2,170	122,193	124,363	33,250	382,714	415,904	123,400	477,880	341,280	150,500	800,314	977,194	261,040	1,056,235
1860	23,000	63,731	86,731	"	149,064	149,064	86,400	700,757	836,157	41,800	200,953	338,753	127,200	1,047,712	1,174,912	193,250	1,369,785
1861	12,400	33,898	46,298	"	9,250	9,250	2,300	170,195	181,405	11,400	115,178	115,178	2,300	264,373	276,673	27,930	361,428
1862	15,000	117,507	132,507	"	33,167	33,167	17,050	157,057	174,707	6,300	139,929	145,820	23,350	297,186	320,536	43,330	461,440

VERGELIJKENDE OPGAVE der Nederl. Bank (saldo's van rek. court., omloopende bankbilj. en munt en muntmateriaal) in millioentallen guldens.

OVERZICHT sedert 1848. — Stand op ult. Maart (sluiting boekjaar.)

ult. Maart.	saldo's r.c.	oml. b. b.	m. en muntm.	ult. Maart.	saldo's r.c.	oml. b. b.	m. en muntm.
1848	7 ¹ m.	37 ³	35 ⁹	1856	14 ⁶	91 ²	75
1849	14 ⁴	44 ⁴	66	1857	9 ¹	80 ⁷	70
1850	16 ⁶	48 ⁷	71 ¹	1858	11	76	70 ⁴
1851	20 ⁶	20 ⁸	72	1859	30 ³	86 ⁸	107
1852	24 ⁷	67 ³	93 ³	1860	22 ⁴	98 ⁵	99 ⁸
1853	26 ⁷	77 ⁵	101 ³	1861	29 ¹	103 ⁶	104 ⁴
1854	22 ²	93 ⁸	100 ²	1862	29 ³	94 ⁶	85 ⁴
1855	15 ⁹	95 ⁵	102 ⁷	1863	48 ⁵	99 ⁴	114 ¹

1863.				Globaal Bedr. v. disc. en beleen.	1864.				
	saldo's r.c.	oml. b. b.	m. en muntm.		saldo's omloop. r. c.	bankb.	munt en muntm.	Glob. bedr. van: disc. beleen.	
ult. Jan.	50	107 ⁵	114 ³	58 ²	45 ³	108 ¹	97 ¹	73 ³	Jan.
„ Febr.	49 ⁷	103	115 ⁴	52 ³	45 ¹	104 ¹	97 ¹	69 ⁸	Febr.
„ Maart.	48 ⁵	99 ⁴	114 ¹	49	39 ²	105 ³	91 ⁶	70	Maart.
„ April.	49	104 ⁴	113 ¹	55 ³	31 ⁴	119 ³	86 ³	53 ⁹ 27 ¹	9 Mei.
„ Mei.	52 ⁷	103 ⁴	112 ³	58 ⁸	33 ¹	105 ⁹	83 ⁹	43 ⁵ 28 ⁴	13 Junij.
„ Junij.	52 ²	100 ⁵	113 ¹	54 ⁴	29 ⁶	106 ³	79 ⁷	42 ³ 30 ⁷	11 Julij.
„ Julij.	46 ²	106 ¹	114 ⁸	52 ⁵	28 ⁴	104 ³	77 ⁶	42 ⁸ 29 ⁵	15 Aug.
„ Aug.	44 ⁸	108 ⁴	114 ⁶	53 ⁶	32 ⁴	99 ⁶	72 ⁵	45 ¹ 31 ⁹	19 Sept.
„ Sept.	46 ⁴	107 ⁴	113 ³	55 ³	35 ⁶	100 ¹	70 ⁵	50 ⁹ 32 ²	15 Oct.
„ Oct.	48 ⁸	111 ⁴	111 ⁹	65 ⁵	36 ⁴	104 ²	73 ⁷	53 ⁵ 31 ⁷	15 Nov.
„ Nov.	54	109 ⁷	108 ⁷	70 ⁷	38 ⁵	74 ⁹	99	49 ⁷ 31 ⁶	13 Dec.
„ Dec.	52 ⁶	105 ⁷	102 ⁷	72 ⁶					

NB. Volgens de bepalingen der nieuwe Bankwet geschiedt thans wekelijksche publicering eener verkorte balans. Wij vervolgen met die cijfers, onze maandelijksche opgaven. De cijfers der disconto- en beleening-rekening worden thans afzonderlijk opgegeven, terwijl wij vroeger het gezamenlijk bedrag dier operatiën nit de overige cijfers opmaakten.